

Republika Hrvatska - Ministarstvo znanosti i obrazovanja
Agencija za odgoj i obrazovanje - Hrvatsko kemijsko društvo

DRŽAVNO NATJECANJE IZ KEMIJE

učenika osnovnih i srednjih škola 2020./21.

22. travnja 2021. (četvrtak)

NAPOMENA:

1. Zadatci se rješavaju 120 minuta.
2. Dopušteno je koristiti samo dobivenu tablicu periodnog sustava elemenata.
3. Zadatci se moraju rješavati na mjestu predviđenom za taj zadatak (**ne** koristiti dodatne papire). Ako nema dovoljno mjesta za rješavanje zadatka, može se koristiti poledina prethodne stranice.
4. Odgovori na postavljena pitanja ili račun (kompletan) **moraju** biti pisani **kemijskom olovkom ili tintom plave boje**, jer se u protivnom neće uzimati u obzir pri bodovanju. Ispravljani odgovori se ne vrjednuju.

Prijavu ispuniti tiskanim slovima!

Prijava za II. dio natjecanja: zadaća o pokusu

Razred:

Zaporka:

POSTIGNUTI BODOVI :

(pet brojeva i do sedam velikih slova)

(potpisi članova povjerenstva):

1. _____

2. _____

3. _____

OTKINUTI OVAJ DIO PRIJAVE I STAVITI GA U OMOTNICU S NAPISANOM ZAPORKOM
PRIJAVU ISPUNITI TISKANIM SLOVIMA

Prijava za II. dio natjecanja: zadaća o pokusu

Razred:

Zaporka: (pet brojeva i do sedam velikih slova)

Ime i prezime učeni(ka)ce: _____ OIB: _____

Datum rođenja:

Mjesto rođenja:

Spol: 1. muški 2. ženski (zaokružiti!)

Telefon/mobitel: _____

e-mail: _____

Puni naziv škole:

Šifra škole:

Adresa škole (ulica i broj):

Grad u kojem je škola:

Županija:

Ime i prezime mentor(a)ice:

Cilj: Na temelju danih opisa pokusa, opažanja i dostupnih informacija odrediti sastav tekućine **J**, tj. odrediti koji su ioni odnosno atomi (**X1**, **X2**, **X3**, **X4**, **X5**) prisutni u njoj. Također, treba odrediti identitet tekućina **T1**, **T2**, **T3** i **T4** i tvari **T**.

Pribor: 5 epruveta, 5 plastičnih bočica za dokapavanje, laboratorijska čaša od 250 mL, kapalica s gumicom

Kemikalije: uzorak tekućine **J**, vodena otopina alizarina crvenog **S**, tekućina **T1**, tekućina **T2**, tekućina **T3**, tekućina **T4**, destilirana voda, plavi lakmus papir

VRIJEME JE ZA POKUSE

KORAK 1.

U epruveti **E1** nalazilo se 2 mL uzorka tekućine **J**. **Zabilježena su sljedeća opažanja.**

Tekućina J je plava.

KORAK 2.

Na plavi lakmusni papirić kapnute su dvije kapi tekućine **J**. **Zabilježena su sljedeća opažanja.**

Indikatorski papirić je pocrvenio.

KORAK 3.

Kapalicom je uzeto malo tekućine **J** i prebačeno 2 do 3 kapi u epruvetu **E2**. Zatim je u epruvetu **E2** dodana jedna kap tekućine **T1**. **Zabilježena su sljedeća opažanja.**

Dodatkom bezbojne tekućine T1, sadržaj epruvete E2 postao je crvenosmeđ.

KORAK 4.

U epruvetu **E3** dodano je tri kapi otopine iz epruvete **E1**, a zatim još osam kapi tekućine **T2** i tri kapi reagensa alizarin crveno **S**. **Zabilježena su sljedeća opažanja.**

Nakon dodatka alizarina crvenog S, sadržaj epruvete promijenio je boju u crvenu te je nastao ljubičasti talog.

KORAK 5.

U epruveti **E4** nalazila se tvar **T**. **Zabilježena su sljedeća opažanja.**

Tvar T je krutina, izgleda kao komadić izgužvane tanke lisnate krutine, srebrnog sjaja, u jednom komadu.

KORAK 6.

U epruvetu **E4** dodano je 2 mililitra vode. **Zabilježena su sljedeća opažanja.**

Uzorak tvari T nije se otopio u vodi niti je s njom reagirao. Potonuo je na dno epruvete.

KORAK 7.

Iz epruvete **E4** izlivena je tekućina te je kapalicom dodana tekućina **J** tako da je prekrila tvar **T**. Promatran je sadržaj epruvete **E4** tijekom nekoliko minuta. **Zabilježena su sljedeća opažanja.**

Na površini tvari T pojavio se smeđecrveni sloj.

KORAK 8.

U epruvetu **E5** dodano je 2 mL tekućine **T3** i, uz lagano protresanje sadržaja, nekoliko kapi tekućine **T4** koja je bila žuta. **Zabilježena su sljedeća opažanja.**

Reagens T3 je bistra bezbojna tekućina. Dodatkom tekućine T4 nastao je žuti talog koji se nakon nekog vremena slegnuo na dno, a iznad njega je bila žuta otopina.

UKUPNO BODOVA NA 1. STRANICI :

	0
--	---

ODGOVORI IZAZOVU!

TEKUĆINA T1

PITANJE 1.

Tekućina **T1** je vodena otopina tvari koja u svom sastavu ima jednovalentne anione izgrađene od atoma triju različitih kemijskih elemenata te katione koji su proton-donori u reakciji s hidroksidnim ionima. Također, prema Lewisovoj teoriji kiselina i baza, konjugirana baza tog kationa je kemijska vrsta koja donira elektronski par, ako se nađe u blizini borova(III) fluorida. I anion i kation imaju u sastavu atome **A2**, a u neutralnom i osnovnom stanju ovaj atom ima raspored elektrona po ljuskama 2,5, odnosno $[\text{He}]2s^22p^3$. Druga vrsta atoma, atomi **A1**, koji su prisutni u anionima, pripadaju kemijskom elementu koji se koristi za datiranje starih predmeta te je vrlo važan za organsku kemiju. Treća vrsta atoma u anionima, atomi **A3**, prisutni su u jajima, u vulkanima i u termalnim vodama.

Kemijski simbol atomske vrste **A1** je _____,

C

1 bod

Kemijski simbol atomske vrste **A2** je _____,

N

1 bod

Kemijski simbol atomske vrste **A3** je _____,

S

1 bod

Kemijska formula kationa **tvari T1** je _____,

 NH_4^+

1 bod

Napiši kemijsku formulu **tvari T1**. _____,

 NH_4SCN

1 bod

TEKUĆINA T2

PITANJE 2.

Tekućina **T2** je otopina plina karakterističnog mirisa, a vrije pri $-33,7^\circ\text{C}$. Prije nekoliko godina u jednoj našoj tvornici taj je plin iscurio iz rashladnog sustava zbog kvara na ventilu. Lakši je od zraka i dobro se otapa u vodi, s kojom i reagira. Koji je to plin?

Taj plin je _____.

Amonijak

1 bod

TEKUĆINA T3

PITANJE 3.

Tekućina **T3** vodena je otopina soli metala zbog kojeg se u slučaju trovanja intravenski daje otopina soli etilendiamintetraoctene kiseline. Taj metal koriste i lovci i ribolovci. Anioni te soli isti su kao i anioni kiseline koja se koristi za dobivanje zlatotopke, odnosno kiseline koja se ne upotrebljava u kućanstvu. O kojim se anionima radi?

To su _____.

nitratni ioni

1 bod

UKUPNO BODOVA NA 2. STRANICI :

	7
--	---

TEKUĆINA T4

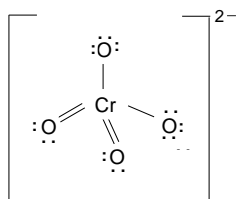
PITANJE 4.

Kationi tekućine **T4** pripadaju prvom po redu elementu četvrte periode, a njezini anioni sadrže atome kisika i atome kroma s masenim udjelima 0,552 odnosno 0,448, dok im je relativna molekulska masa 116. O kojim se anionima radi, ako su oni dvostruko nabijeni? Nacrtaj Lewisovu strukturnu formulu tih aniona.

Račun:

$$N(\text{Cr}) = w(\text{Cr}) \cdot M_r(\text{anion}) / A_r(\text{Cr}) = (0,448 \cdot 116) : 52,00 = 1$$

$$N(\text{O}) = w(\text{O}) \cdot M_r(\text{anion}) / A_r(\text{O}) = (0,552 \cdot 116) : 16,00 = 4$$

1 bod za račun.

1 bod za kromatni anion.

1 bod za točno nacrtanu Lewisovu strukturnu formulu.

VRIJEME JE ZA KORAK DALJE

KOJEM KEMIJSKOM ELEMENTU PRIPADAJU ATOMI X1?

PITANJE 5.

Atomi **X1** pripadaju kemijskom elementu koji je važan za proces izmjene kisika u plućima, a prema postanku razlikujemo ga i kao telurno i meteorno. No, taj kemijski element nije baš najplemenitiji teški metal.

Kemijski simbol kemijskog elementa **X1** je _____.

Fe

1 bod

PITANJE 6.

Napiši kemijsku formulu neutralnoga spoja koji je nastao reakcijom kationa atoma **X1** i aniona iz tvari **T1** ako znaš da je taj kation trovalentan.

Kemijska formula spoja je _____.

Fe(SCN)₃

1 bod

KOJEM KEMIJSKOM ELEMENTU PRIPADAJU ATOMI X2?

PITANJE 7.

Atomi **X2** pripadaju kemijskom elementu koji je po masenom udjelu treći po redu u Zemljinoj kori. U spremnicima načinjenim od tog kemijskog elementa može se skladištiti i dušična kiselina. Koji je to kemijski element?

To je _____.

aluminij

1 bod

UKUPNO BODOVA NA 3. STRANICI :

	6
--	---

PITANJE 8.

Atomi X2 pripadaju kemijskom elementu koji ima zanimljivo svojstvo te reagira i s kiselinama i s lužinama. Kako nazivamo to svojstvo?

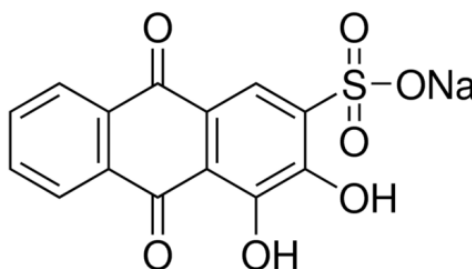
To svojstvo nazivamo _____.

amfoternost

1 bod

PITANJE 9.a)

Iako je ovo „stara fora“, za dokazivanje atoma X2 u pokusu je korišten reagens alizarin crveno S. Molekule toga reagensa prikazuje sljedeća strukturna formula:

Napiši kemijsku formulu alizarina crvenog S. _____

C₁₄H₇O₇SNa

1 bod

PITANJE 9.b) Koji atomi iz alizarina crvenog S imaju najveću elektronegativnost?

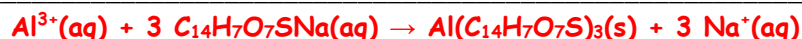
To su atomi _____.

kisika

1 bod

PITANJE 9.c)

Napiši jednadžbu kemijske reakcije kationa atoma X2 i alizarina crvenog S, ako znaš da je maseni udio kationa X2 u spoju s alizarinom crvenim S 0,0274. Ovaj podatak ti je samo pomoć, ne moraš napisati kemijski račun. Navedi agregacijska stanja svih reaktanata i produkata.

1 bod za navedene sve reaktante i produkte.

1 bod za dobar stehiometrijski odnos i ispravno napisana agregacijska stanja.

KOJEM KEMIJSKOM ELEMENTU PRIPADAJU ATOMI X3?**PITANJE 10.**

Kemijski element čiji su atomi X3 poznat je od davnina. Iako mu je raspored elektrona drugačiji od očekivanog s obzirom na prethodnika i sljedbenika, njegov hidratizirani kation doprinosi prekrasnoj boji smjese S. I bordoška juha se „posoli“ njegovom soli.

Kemijski simbol atomske vrste X3 je _____.

Bakar (ili Cu)

1 bod

Napiši kemijsku formulu spomenutog sastojka „bordoške juhe“.

1 bod

UKUPNO BODOVA NA 4. STRANICI :

	7
--	----------

KOJEM KEMIJSKOM ELEMENTU PRIPADA ATOM X4?**PITANJE 11.**

Atomi **X4** grade tvar **T** koja je prisutna u konzervama za čuvanje hrane, a može se istezati u oblik tankih listića i folija pa se koristi i kao ambalaža za slatkiše. O kojem je kemijskom elementu riječ, ako se u periodnom sustavu nalazi u istoj periodi pored antimona?

Riječ je o _____.

kositru

1 bod

KOJEM KEMIJSKOM ELEMENTU PRIPADA ATOM X5?**PITANJE 12.**

Tekućina **T3** sadrži sol ovog metala čiji kristali pripadaju kubičnom sustavu. O kojem se metalu radi ako znaš da mu je jedinična ćelija plošno centrirana kocka duljine brida 495,1 pm? Gustoća metala je 11,34 g cm⁻³.

Račun:

$$\rho(\text{metal}) = m(\text{jed. ćelija}) : V(\text{jed. ćelija}) = Z \cdot m_a(\text{metal}) : a^3 = (Z \cdot A_r(\text{metal}) \cdot u) : a^3$$

$$A_r(\text{metal}) = (\rho \cdot a^3) : (Z \cdot u) = 207,2$$

Pb

1 bod za točan izračun.

1 bod za olovo.

Sada još malo o njihovim kemijskim navikama**PITANJE 13.**

Kada elementarni bakar reagira s razrijeđenom dušičnom kiselinom, nastaje bakrova sol te molekule bezbojnoga plina čija je relativna molekulska masa zamalo ista kao relativna atomska masa atoma fosfora. Tijekom te reakcije nastaju i molekule vode, a na svaka tri atoma bakra u reakciju ulazi po osam molekula dušične kiseline. Napiši jednadžbu kemijske reakcije.

1 bod za navedene sve reaktante i produkte.

1 bod za dobar stehiometrijski odnos i ispravno napisana agregacijska stanja.

ZADATAK 6.

Koliko će mililitara plina iz prethodnog pitanja nastati kada 1,5 mmol bakra potpuno izreagira s razrijeđenom dušičnom kiselinom pri 0 °C i tlaku od 101 325 Pa?

Račun:

$$n(\text{Cu}) : n(\text{NO}) = 3 : 2 \text{ pa slijedi } n(\text{NO}) = 2/3 n(\text{Cu}) = 1 \text{ mmol}$$

$$V = n R T / p$$

STANDARDNI UVJETI: priznaje se i točno rješenje bez računa putem OPJ

V(plin) = _____

22,4 mL

1 bod za povezivanje množine atoma bakra i množine molekula plina.

1 bod za točnu brojčanu vrijednost i za navedenu mjernu jedinicu u rješenju.

UKUPNO BODOVA NA 5. STRANICI :

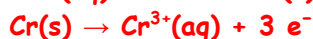
	7
--	----------

PITANJE 14.

Koliki je napon galvanskog članka koji se sastoji od bakrove i kromove elektrode? Standardni redukcijski elektrodni potencijal kromove elektrode je $E^0(\text{Cr}^{3+}/\text{Cr}) = -0,74 \text{ V}$, a bakrove elektrode je $E^0(\text{Cu}^{2+}/\text{Cu}) = 0,34 \text{ V}$. Napiši ukupnu jednadžbu kemijske reakcije i simboličke opise odgovarajućih polureakcija.

$$E_{\text{čl}} = E_{\text{K}} - E_{\text{A}}$$

$$E_{\text{čl}} = 0,34 - (-0,74) = 1,08 \text{ V}$$

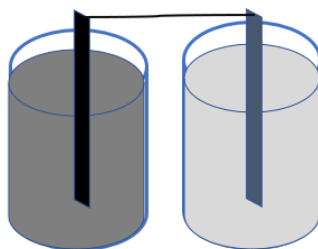
1 bod za točnu vrijednost napona.

1 bod za navedene sve reaktante i produkte.

1 bod za dobar stehiometrijski odnos i ispravno napisana agregacijska stanja.

PITANJE 15.

Na slici su prikazane dvije čaše. U lijevoj čaši se nalazi vodena otopina cinkova sulfata u koju je uronjena pločica načinjena od cinka. U desnoj čaši se nalazi vodena otopina bakrova(II) sulfata u koju je uronjena pločica načinjena od bakra. Lijeva i desna pločica spojene su zlatnom žicom.

PITANJE 15.a)

Što možeš reći o procesu do kojega će doći između iona u otopini i atoma koji čine pločicu?

Uspostavlja se dinamička ravnoteža između iona u otopini i atoma koji čine pločicu.

1 bod za uspostavu dinamičke ravnoteže.

PITANJE 15.b)

Prikazuje li slika Daniellov članak, suhi članak ili to uopće nije galvanski članak? Obavezno objasni argumentom.

Nije galvanski članak jer nije zatvoren strujni krug.

1 bod za nije galvanski članak.

1 bod za objašnjenje da nije zatvoren strujni krug.

UKUPNO BODOVA NA 6. STRANICI :

6

PITANJE 16.

Poredaj po kemijskoj reaktivnosti u odnosu na vodik navedene kemijske elemente, tako da se s lijeva prema desno smanjuje njihovo redukcijsko djelovanje.

H, Sn, Fe, Al, Cu, Pb

Al, Fe, Sn, Pb, H, Cu**1 bod za točan poredak.****PITANJE 17.**

Opiši promjenu koja se događa stajanjem bordoške juhe u posudi od pocinčanog lima preko noći.

Stijenka posude obloži se crveno obojenom tvari (bakrom).**1 bod****PITANJE 18.**

Navedi jednu ekstenzivnu veličinu i jednu intenzivnu veličinu, ali samo onu koja je spomenuta u ovoj zadaći ili se pojavljuje u izračunima te ih **obavezno označi** riječima ili slovima **E** i **I**, da ne bi došlo do zabune.

npr. volumen (E)**1 bod za intenzivnu.****npr. gustoća (I)****1 bod za ekstenzivnu.****PITANJE 19.**

Kako se zove zakonitost koju bi mogao objasniti na primjeru ravnotežne reakcije atoma **A1** i aniona tekućine **T1**?

Le Chatelierovo načelo.**1 bod****A sada još malo organske kemije****PITANJE 19.**

U eksperimentu dezinfekcije ruku često se koristi alkohol etanol. Baš kao i u laboratorijskim uvjetima. Spada li etanol u skupinu primarnih alkohola? Koja oznaka opasnosti se sigurno nalazi na ambalaži koncentiranog etanola?

Primarni alkohol. Zapaljivo.**1 bod za primarni alkohol.****1 bod za zapaljivo.**

1. stranica

2. stranica

4. stranica

4. stranica

+

+

+

5. stranica

6. stranica

7. stranica

Ukupni bodovi

+

+

+

40

UKUPNO BODOVA NA 7. STRANICI :

	7
--	----------